

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 6 (169) БЕРЕЗЕНЬ

2009

2009 березень № 6 (169)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Заснований у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію: серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Друкований орган
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 27 лютого 2009 року)

Виходить 2 рази на місяць

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:*Головний редактор –*доктор педагогічних наук,
професор **Харченко С. Я.***Перший заступник головного
редактора –*доктор філологічних наук,
професор **Синельникова Л. М.***Заступник головного редактора –*доктор філологічних наук,
професор **Ужченко В. Д.***Відповідальний секретар –*доктор філологічних наук,
професор **Галич О. А.***Члени редколегії:*доктор педагогічних наук,
професор **Курило В. С.,**доктор педагогічних наук,
професор **Ваховський Л. Ц.,**доктор педагогічних наук,
професор **Хриков Є. М.,**доктор педагогічних наук,
професор **Чиж О. Н.,**доктор педагогічних наук,
професор **Гавриш Н. В.****Засновник** – Луганський
національний університет
імені Тараса Шевченка*Збірник наукових праць, ліцензований**ВАК України за напрямками:**педагогіка, історія, філологія,
біологія*(Бюлетень ВАК України. –
1999. – № 4 (12))Матеріали номера друкуються
мовою оригіналу**EDITORIAL BOARD:***Editor-in-chief –*

Doctor of Pedagogics Prof.

Kharchenko S. Y.*First deputy –*

Doctor of Philology Prof.

Sinelnikova L. M.*Deputy –*

Doctor of Philology Prof.

Uzhchenko V. D.*Executive secretary –*

Doctor of Philology Prof.

Galich O. A.*Editor Board Members:*

Doctor of Pedagogics Prof.

Kurylo V. S.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Vakhovskiy L. Z.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Khrycov E. M.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Chig O. N.,

Doctor of Pedagogics Prof.

Gavrysh N. V.**Founder** – Luhansk Taras

Shevchenko National University

*The collection of studies on
Pedagogic, History, Philology,
Biology licensed by the Higher
Attestation Board of Ukraine (HAB).*(Bulletin HAB Ukraine. –
1999. – № 4 (12))The materials are published in
the originalВидавництво Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: 58-03-20.
e-mail: mail@luguniv.edu.ua

ЗМІСТ

1.	Акіншева І. П. Вивчення соціальної історії на сторінках сучасних українських підручників.....	5
2.	Афанасьєва В. В. Характерологічні порушення девіантних підлітків.....	9
3.	Basco L., Kharchenko T. L'engagement humaniste de l'enseignant français dans la construction de son "soi social".....	16
4.	Бекетова Ю. В. Особливості розвитку дітей, що мають труднощі у навчанні.....	33
5.	Бєлецька І. В. Вплив традицій та звичаїв нашого народу на формування учнівської молоді.....	38
6.	Вербовський О. В. Діяльність соціального педагога з виховання культури міжнаціональних стосунків в загальноосвітній школі.....	43
7.	Гайдук Н. О. Теоретичні аспекти поняття та сутності формування професійного іміджу майбутніх учителів фізичної культури.....	51
8.	Гаміна Т. С. Техніка мовленнєвої імпровізації.....	61
9.	Гужва Т. М. Аналіз сформованості соціальних цінностей у майбутніх соціальних працівників.....	69
10.	Долженко І. М. Моделювання системи соціально-педагогічної роботи класного керівника з неповними сім'ями.....	74
11.	Дроздов Д. В. Виявлення психологічних якостей тренерів з фізичного виховання і спорту в сучасних умовах спортивних змагань і тренувань.....	80
12.	Дятлова О. М. Методичний потенціал інтегративного підходу в сучасній суспільствознавчій освіті.....	84
13.	Злигостєва Л. О. Соціокультурне проектування як частина процесу діяльності школи в рішенні проблем соціального становлення учнів.....	89
14.	Золотова Г. Д. Структура соціально-педагогічної діяльності ЦСССДМ з прийомною сім'єю.....	97
15.	Ігнатенко К. В. Деякі соціально-правові засади захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.....	104
16.	Калюжная В. Ю. О комплексном подходе в обучении слушателей магистратуры иностранному языку.....	109
17.	Караман О. Л. Особистість неповнолітнього засудженого як об'єкт соціально-психологічного дослідження.....	114
18.	Краснова Н. П. Професійна культура соціального педагога.....	123
19.	Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б. Деякі питання соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в патронатних сім'ях.....	132
20.	Крючок Л. Н., Роман С. В. Формирование навыков безопасной жизнедеятельности у студентов в процессе изучения химических и методических дисциплин.....	140

21. **Кутнякова І. С.** Розвиток системи соціально-педагогічного захисту сім'ї в 20-30 рр. ХХ століття в Україні.....146
22. **Мальцева О. І.** Участь батьківської громадськості в діяльності загальноосвітніх шкіл України (20 – 30-ті роки ХХ століття).....151
23. **Маркова Н. В.** Про поняття гендерної соціалізації у діяльності соціального педагога з формування гендерної культури старшокласників.....159
24. **Мурашкевич О. А.** Деякі аспекти профілактики вживання психоактивних речовин підлітками.....166
25. **Нечитайло В. В.** Підліткова віктимність як проблема соціально-педагогічної науки.....171
26. **Осипченко Н. І.** Вплив сімейно-шкільного виховання на розвиток особистості.....177
27. **Островська Н. О.** Особливості соціально-педагогічної діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з формування усвідомленого батьківства молоді.....183
28. **Павлюк О. М.** Сучасні підходи до проблеми періодизації розвитку шкільної математичної освіти в Україні в другій половині ХХ століття.....188
29. **Песоцька О. П.** Соціально-педагогічна робота з попередження і подолання агресивної поведінки школярів.....194
30. **Петришен О. Г.** Проблема колективу у вітчизняній історико-педагогічній літературі 90-х рр. ХХ століття.....199
31. **Пігіда В. М.** Організація цілісного педагогічного процесу в умовах дитячого оздоровчого табору.....209
32. **Рудіна М. В.** Структура професіоналізму молодого вчителя англійської мови.....215
33. **Скоморовська І. А.** Розвиток шкільного бібліотечного руху у Західній Україні 1919-1939 рр.....223
34. **Стражнікова І. Д.** Значення родинного виховання у розв'язанні проблем асиміляції української молоді в умовах еміграції у творчій спадщині Іванни Петрів.....230
35. **Сура Н. А.** Навчальна діяльність як основа оптимізації процесу навчання іноземної мови у ВНЗ.....238
36. **Тунтуєва С. В.** Теоретичні аспекти соціально-педагогічної реабілітації жінок, потерпілих від насильства в сім'ї.....243
37. **Турянська О. Ф.** Компетентнісний підхід у особистісно орієнтованій шкільній історичній освіті.....249
38. **Харченко Л. П.** Етико-педагогічні ідеї в історії вітчизняної соціально-педагогічної думки.....260
39. **Щурова Н. В.** Формування фізичного здоров'я старшокласників в умовах профільного навчання як педагогічна проблема.....269
40. **Юрків Я. І.** Упровадження Комплексної програми соціально-педагогічного патронажу сімей з розумово відсталими дітьми....275

derangements (children with deviant behavior, mental retardation, autistic children) and the peculiarities of their mental processes.

УДК 37.035.6:39(477)

І. В. Бєлецька

ВПЛИВ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ НАШОГО НАРОДУ НА ФОРМУВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Але звичаї та традиції – це не відокремлене в житті народу явище, це – втілені в рухи і дію світовідчуття, світосприймання та взаємини між окремими людьми. А ці взаємини і світовідчуття безпосередньо впливають на духовну культуру даного народу, що у свою чергу впливає на процес зростання народної творчості. Саме тому народна творчість нерозривно пов'язана зі звичаями народу.

Звичаї народу – це ті прикмети, за якими розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому. Народні звичаї охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Звичаї, як і мова, виробилися протягом усього довгого життя й розвитку кожного народу.

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку суспільства проблема національного і загальнолюдського в соціально-економічних і літературознавчих джерелах має принципово нові звучання і вимагає уважного ставлення до соціально-історичних особливостей формування традицій національно-соціального виховання різних народів. Але сьогодні кожному зрозуміло, що взаємодія національного і загальнолюдського становить основу традицій формування духовного світу підростаючих поколінь у соціальному вихованні народу, незалежно від його національної належності.

Найбільш рельєфно ці процеси виявляються на певних етапах історичного розвитку різних народів, їх взаємодії з народами-сусідами. Якщо аналізувати поняття «руський», то до XI-XIII ст. воно включало й українців, і білорусів. Інакше кажучи, духовний розвиток і світосприймання трьох народів у той час мали багато спільного, і лише з часом, на основі взаємовпливу сусідніх народів, він набув певних національних особливостей. Так з'явилися відмінності між західними і східними українцями, південними і північними росіянами. Так, у росіян

символом мужності та відваги вважається сокіл, в українців – орел, а в деяких народів Кавказу подібним символом є вовк. Ще й зараз порівняння відважної людини з вовком у чеченців вважається найвищою похвалою.

Поверхнєве знання традицій і звичаїв народів може призвести до конфліктів не тільки міжнаціонального, а й побутового характеру. Нерозуміння культури одного народу іншим і, навпаки, несподіваний збіг у трактуванні ідеалів різних народів, навіть, якщо вони не мають спільних кордонів і безпосередніх контактів, також можуть спричинити непорозуміння. Прикро, коли люди забувають духовні традиції, народні звичаї, моральні засади, і ще прикрише, що все це – через збіднення ритуалізованої сфери життєдіяльності – дозволя. Традиційна етнокультурна інформація може зберегтися тільки передаючись від прабатьків до батьків.

В усіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається і Богом і людьми. Він блукає по світу як блудний син і ніде не може знайти собі притулку.

Староукраїнські традиції ввійшли у плоть і кров наших звичаїв, і тепер ми не уявляємо Різдва без куті, Великодня – без писанки, Святої Трійці – без кличення, навіть називаємо це свято «Зеленими Святами». Усі ми відзначаємо свято Купала, на «Введіння» закликаємо щастя на майбутній рік, на «Катерини» кличемо долю (і яка дівчина не ворожила, чи вийде заміж цього року?). Все це – наша дохристиянська культура, наша найстарша традиція.

На час, коли ми тепер святкуємо Різдво Христове, колись, ще до християнства, в Україні припадало свято зимового повороту сонця. Це був час ворожіння на майбутній рік, тому ми і тепер маємо в різдвяних звичаях цілу науку дохристиянських елементів, що мали своїм призначенням накликати добрий урожай у наступному році, багатство і добробут у справах господаря, щасливі основи для мисливця, весілля для дівчини та щасливу мандрівку для парубка – дружинника, князя або й самого княжича. Усі стихійні сили природи умироутворюються та закликаються, щоб не діяли на шкоду людям і худобі.

Про все це співається в колядках, що були відомі далеко ще до початку християнських часів в Україні. Це виявляється і у звичаєвих обрядах, як ось і дванадцять полін, дванадцять святвечерніх страв, закликання на вечерю морозу, вовка, чорної бурі та злих вітрів, дідух на покуті, сіно на столі.

Усі ці рухи, дії і слова, що на перший погляд не мають ніякого значення в житті людини, віють на серце кожного з нас чаром рідної стихії і є для душі живущим бальзамом, який сповнює її могутньою силою.

Ставлення народу до виховання яскраво визначається в традиціях української народної педагогіки. За традицією, обов'язок

батьків – виховати нащадків. Виховувати дітей у спільній праці з дорослими, готувати їх до трудової діяльності, прищеплювати працелюбність – ці традиції посідають головне місце в народному соціальному вихованні.

Історичний досвід доводить, що не може бути виховання нетрудовим. Ця ідея знайшла своє відображення у крилатих висловах різних народів: «Розум та праця – це щастя», «Хліб – усьому голова». Але в народі не тільки уславлюється праця, як безцінний подарунок людині, а й ідеалізується її творчий, натхненний характер.

Соціально-культурні традиції народного виховання передбачали розумове і фізичне виховання підростаючих поколінь. Ці питання завжди були предметом найпершого піклування народних вихователів. У глибинах свідомості народу завжди існувала глибока потреба в знаннях, прагнення до освіти і науки: «Знання – світоч розуму», «Хто знання має – той мур зламає», «Хто грамоти вміє, той добре і жне, і сіє». Тільки розумна людина може засвоїти всю глибину знань: «Дорожче розуму багатства немає», «Не штука наука, а штука розум».

Одна з центральних ідей народної педагогіки – ідея досконалої людини. У цьому образі створюється ідеал людини, який вбирає в себе всі кращі риси особистості. У той же час – це кінцева мета виховання і самовиховання кожного члена суспільства. Кожний народ має свої уявлення про національного героя і підкреслює в його особі саме ті риси, які притаманні ідеалу його національної системи виховання. Але ідоли, ствержені різними народами і культурами, не мають протиріч. Вони доповнюють один одного, створюють загальнолюдський образ ідеальної людини. Досконала людина не існує сама по собі. Вона представляє рід, колектив (рід, сім'ю), а той, у свою чергу, підтримує і доповнює особистість героя. Невід'ємною рисою народної педагогіки є її зв'язок з життям, практикою навчання та виховання підростаючих поколінь.

Педагогічний досвід народу зберігається не тільки в усній творчості, а й у дитячих народних іграх.

Народні ігри мають багатовікову історію, вони передавалися з покоління в покоління, вбираючи в себе кращі національні традиції. Збиралися хлопчики й дівчатка ввечері на сільській вулиці або за околицею, водили хороводи, співали пісні, без утоми бігали, граючи в пальники, салочки, змагалися в спритності, граючи в гилку. Зимою розваги носили інший характер: влаштовувалися катання з гори, ігри в сніжки, на конях, каталися по селах з піснями і танцями. Для всіх народних ігор характерна любов людини до веселощів, молодечтва.

Ігри – найважливіші чинники культурного життя людини з найбільш різних шарів її первинної діяльності. Негра і гра з'єдналися в сплавлення багатообразних форм соціальної структури буття, його традицій, звичаїв, обрядів, допомагаючи дитині пристосовуватися в житті, пізніше відобразити його й перетворити. Саме явище образності –

уже гра сил духу. Мова, пісня, танець, ритуал, обряд, міф, культ несуть печатку гри-дозвілля, відображають хід винахідливості думки, дії, їх творчих початків. Колективна праця людей підтримувалася ігровим зачином, трудовими піснями, хороводами. Полювання й рибний лов обставлялися ігровими драматизаціями. Військові битви насичувалися різноманітними атрибутами ігор-образів: татуванням, прикрасами військових костюмів і зброї, страхітливими амулетами, барабанним боєм. Весільні обряди обростали ігровою драматургією. Народні ігри присутні у святах як їх складова частина. Наприклад: на Новий рік проводиться розігрування подарунків з-під ялинки. День Івана Купали: пошук квітучої папороті, хороводи біля багаття, купання й обливання водою. Свято Різдва Христового з ворожіннями, ігрищами на вулицях. Збереження таких свят, а також ігор допомагають зберегти втрачене, скоротити емоційну дистанцію між минулим і теперішнім.

Особливо популярними й улюбленими були такі ігри, як пальники, російська гилка, піжмурки, городки, ігри з м'ячем.

Народні ігри для дітей цінні в педагогічному плані. Вони роблять великий вплив на виховання розуму, характеру, волі, фізично укріплюють дитину, створюють певний духовний настрій, інтерес до народної творчості.

Вражаюча живучість звичаїв, обрядів – у їх органічності, природності, у розкритті глибинних сторін буття дітей, потребності людям і обов'язковості в прикрасі життя людини. Звичаї, обряди, традиції в певному значенні регламентують життя дітей, додають йому як би ґрунтовність, стабільність, але й обов'язково підводять його над буденністю. Типових «показових» звичаїв, обрядів, духовних традицій, офіційно прийнятих, не так уже багато. Утішає, що є достатньо поширені, особливо в провінції, свої локальні, місцеві звичаї й обряди, пов'язані з національними, регіональними, природними особливостями територій, культурою народної освіти, що збереглася, досвідом попередніх поколінь. У кожному ритуалі як елементу обрядових дій, як форми символічної поведінки, як вираження культурних відносин і навіть як методу виховання присутні ігрові компоненти. Головне значення ритуалу – віддзеркалення форм символічної поведінки, що історично склалися, віддзеркалення соціальних і культурних цінностей.

Українські народні звичаї включають низку багатообразних, цікавих ігор, які передавалися з покоління в покоління. Весною за старих часів проходили найцікавіші свята, після осінньо-зимової сплячки як би все прокидалося. Образ весни символізував Місяць. Вибирали струнку, високу, веселу дівчину, яка була одягнена в кольоровий одяг з вінком на голові. Прихід весни зустрічали веснянками – хоровими піснями, іграми й танцями. Веснянки були дівочими забавами, і хлопці рідко брали в них участь. З часом магичні обряди втратили своє значення й залишилися лише дівочі ігри: «Подоляночка», «Ластівка», «Мак», «Перепілочка» і

дитячі ігри: «Довга лоза», «Дзвін», «Свинка», «Чародії». Багато ігор об'єднувало всіх: «Горидуб», «Кіт і мишка», «Вишня», «Журавель», «Піжмурки».

На свято Миколи Чудотворця всі люди прагнули зробити добру справу, відвідати хворого, допомогти бідним. Днями добродіяння називали це свято. «Святий Микола не любить, коли на його свята байдикуєш», – так говорили в народі. Це свято проходить взимку і весною, тому взимку йшли допомагати самотнім запасати дрова, хатину побілити, а у весняний Микола допомагали в городі. Увечері всі збиралися вдома, і найстаріший у сім'ї одягав білу сорочку, тим самим стаючи «Миколою». Він грав з дітьми, розказував казки, загадував загадки. Усі діти одержували від «Миколи» подарунки. На весняного Миколу всі виходили на вулицю, водили хороводи, співали, грали. Наприклад, у грі «Шукаю Миколу» дівчині зав'язували очі, а всі хлопці ставали в коло. Кого вона вибере, тому Чудотворець Микола завжди прийде на допомогу [1].

З усієї різноманітності ігрового фольклору можна класифікувати народні ігри на чотири групи:

1. «Ігри-пастки» – характеризуються тим, що той, хто водить, повинен переловити всіх гравців один або за допомогою спійманих у ході гри. Усі ці ігри починаються з лічилки, що супроводжуються діалогами, піснями. Наприклад, такі ігри, як «У ведмедя в бору», «Дідусь-ріжок», «Горщики», «Шуліка».

2. «Ігри драматизовані» – у них розігрується яка-небудь дія, також супроводжувана діалогом, піснею. Це такі ігри, як «Фарби», «У працівники», «Пека», «Гуси-лебеді» і ін.

3. «Ігри хороводні» – змістом їх є рух по колу зі співом і танцювальними рухами: «Коровай», «Яблунька», «Зайчєня», «Просо», «Мак».

4. «Словесні ігри-фанти» – для них характерний напружений діалог, іноді з віршованим зачином. Це «Чорного з білим не носити», «Як тебе звать?», «Садівник», «Козубенька», «Тільки на цю букву».

Ядро народної педагогіки складають виховні традиції, які виступали як засіб збереження, відтворення, закріплення та передачі соціального досвіду, духовних цінностей народу. Від старших поколінь до молодших передавалися норми поведінки людей у суспільстві, вимоги громадськості щодо особистості.

Отже, традиції народу відбивають об'єктивні умови життя суспільства, закріплюють найбільш суттєві його елементи.

Традиції народного мистецтва, народної творчості, художні промисли формувалися в трудовій діяльності людей і впливати на неї.

Таким чином, народні традиції виховання мають глибоке коріння і відбиваються в тому позитивному досвіді, що накопичений людством за тисячоліття. Вони виникали із соціальних потреб суспільства, у них

виявлялись риси матеріального та духовного життя, свідомості та психології, особливості історичного розвитку народу, відносин з іншими народами та державами.

Звертання до традицій зовсім не означає нехтування сьогоденням. Тільки осмисливши минуле, пізнавши витoki своєї культури та історії, можна й чіткіше зрозуміти сьогодення, і уявити майбутнє.

Духовне відродження неможливе без повернення до першоджерел життя народу, першооснов буття нації. Воно передбачає формування почуття національної самосвідомості як неодмінної умови виховання справжнього патріотизму і гордості за свою землю, свій народ і свою історію.

Нове бачення історичного минулого свого народу, його героїчних і трагічних сторінок; українознавчий аспект і філософія мислення в добу державотворчих процесів на зламі століть; нові підходи до ґрунтового вивчення і осмислення творчості поколінь, – саме в них і закладена генетична пам'ять народу, яка дає свою життєтворчу енергію всім, хто прагне збагнути початки свого роду-племени, усвідомити свою національну приналежність і самобутність, врешті-решт, людську сутність у вимірі простору і часу. Тому нехай ті золоті зернята народних традицій швидше проростають на ниві національного відродження.

Література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай – К. : Знання. – 1993. – 138 с. **2. Стельмах М. Г.** Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмах – К. : Педагогіка. – 1997. – 345 с. **3. Ищук В. В., Нагибіна М. И.** Народные праздники / В. В. Ищук, М. И. Нагибина. – Ярославль, 2001 – 237 с.

In article the consuetude's, traditions and ceremonies of the Ukrainian peoples and their influence on forming of personality of student's young people open up.

УДК 37.013.42

О. В. Вербовський

ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ СТОСУНКІВ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Наше суспільство занадто довго проголошувало міжнародну гармонію й ігнорувало гостроту і напруженість реальних подій.

ВІСНИК
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(педагогічні науки)

Відповідальні за випуск:

доц. Караман О. Л.,
асист. Юрків Я. І.

Здано до склад. 27.01.2009 р. Підп. до друку 27.02.2009 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 31,7.
Наклад 200 прим. Зам. № 20.

**Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20